

א-ב. לדברי חכמים הקרבת המנחה היתה נעשית לאחר ההשקאה. ולרבי שמעון מקריב את מנחתה ואח"כ משקה. ואם השקה ואח"כ הקריב — כשרה. ולרבי עקיבא (כפרש"י), השקה ואח"כ הקריב — פסולה. א. הכל מודים שמחיקת המגילה נעשית לכתחילה סמוך להשקאה. (כן מפורש בירושלמי, מובא בתוס').

ב. לחכמים, אם הקריב מנחתה ואח"כ השקה — כשרה. (כן בארו התוס' בפירוש הסוגיא, וכן הביאו מהירושלמי). וכן פסק הרמב"ם. (ד, יד; ג, טו). וכן כתב המאירי.

ואילו הרי"א פסק כרבי שמעון, [אולי משום דסתם משנה דלקמן שמקריב ואח"כ משקה. ולפי זה יש לומר שלשיטתו אף בדיעבד אם שינה הסדר פסל, שהרי העמידוהו כרבי עקיבא].

ג. לפירוש רבנו חננאל, נחלקו תנאים אליבא דרבי עקיבא, האם סובר כחכמים או כרבי שמעון.

היה נוטל את מנחתה מתוך כפיפה מצרית ונותנה לתוך כלי שרת.

רש"י כתב שהבעל נותן לתוך הכלי. ופירש הנצי"ב לפי שמצוה בבעלים להקדישו. והתוס' כתבו עפ"י הירושלמי שהכהן נוטלה ממנה ומניחה בכלי. אך אפשר שכשר גם בור אלא מאחר שהכהן נוטלה הוא גם מניח.

נותן המנחה על ידה, וכהן מניח ידו מתחתיה ומניפה (ולקח הכהן... והניף. ודרשו גזרה שוה 'יד-יד' מתנופת השלמים שהתנופה בבעלים, הכיצד — מניח ידו תחת ידי הבעלים ומניף). הניף והגיש קמץ והקטיר, והשאר נאכל לכהנים.

יש מפרשים שהכהן מניח ידו תחת ידה ממש. ויש אומרים שהיא אוזת למעלה והוא אוזו בתחתית הכלי, ומניפים. (ע' בראשונים כאן ובסוכה מו ובקדושין לו ובמנחות סא).

ג. והשקה קמא (שנאמר לאחר מחיקה וקודם הקטרת המנחה) — לחכמים, לגופו. מלמד ששותה ואחר כך מקריב. לרבי שמעון (שסובר מקריב ואח"כ משקה), ללמד שאם השקה ואח"כ הקריב את מנחתה — כשרה.

ואחר ישקה (שנאמר לאחר הקטרת המנחה) — לחכמים, מלמד שאם רישום הכתב ניכר [או שלא מחקו כלל עד לאחר ההקרבה], מוחק עתה לגמרי ומשקנה. לרבי שמעון — לגופו, שמקריב את מנחתה ואח"כ משקה.

בירושלמי דרשו לחכמים מואחר ישקה, שמערערין ומשקים על כרחה.

והשקה בתרא — לחכמים ולרבי שמעון, מלמד שאם נמחקה המגילה ואומרת איני שותה, משקים אותה בעל כרחה.

לפרש"י, רבי עקיבא סבר כרבי שמעון שמקריב ואח"כ משקה, אלא שלדעתו אפילו בדיעבד אם הקדים ההשקאה אינה כשרה. והוא דורש [אליבא דחד תנא] מוהשקה קמא שאם נמחקה המגילה קודם ההקטרה, אעפ"י שנמחקה שלא כדין [שהרי יש לאחר המחיקה כמה שאפשר], מערערים אותה לשתות בעל כרחה או שתודה שנטמאה. ואילו רבי שמעון סובר שאין משקים אותה בעל כרחה אלא אם נמחקה כדין לאחר הקטרה.

דפים יט — כ

כט. א. עד מתי יכולה האשה לחזור בה ולומר 'איני שותה'?

ב. אמרה 'איני שותה' וחזרה ואמרה 'שותה אני' — מהו?

ג. מהם 'מי המרים'?

א. עד שלא נמחקה המגילה, יכולה האשה לומר 'איני שותה'. לאחר שנמחקה — מערערים אותה ומשקים אותה בעל כרחיה. (אלא אם כן הודתה שהיא טמאה, שאז ודאי אינה שותה).

בשיעור המחיקה נחלקו בירושלמי; בית שמאי אומרים אחת, ובית הלל אומרים שתיים. ופירש רבי אילעאי טעמם, כדי לכתוב 'ה'. (מובא בתוס'). הרמב"ם השמיט זאת ומשמע מלשונו דוקא שנמחקה לגמרי. וצריך עיון. (מנחת חינוך שסה, יב. וע' בבאור הירושלמי בשו"ת אבני נזר יו"ד שס; הערות במסכת סוטה). ומשמע שאם נמחקה מעט ממשיכים במחיקה על סמך זה שיערערה וישקוה, הגם שאומרת 'איני שותה' (תו"ב).

ולדברי רבי עקיבא, אם אינה רותתת ואמרה איני שותה — הרי זו בדוקה ועומדת שודאי טמאה היא ואינה שותה. אבל אם מסרבת לשתות משום רתת (שיש לומר שיראה פן יזיקה המים הגם שהיא טהורה) — עד שלא נמחקה, או לתנא אחר עד שלא קרב הקומץ [ואפילו כבר נמחקה מקודם שלא כדין] — אין משקים אותה. משנמחקה המגילה או משקרב הקומץ — אינה יכולה לחזור בה.

יש מי שמדקדק שלרבי עקיבא אליבא דחד תנא, אם נמחקה המגילה שלא כדין, יכולה לחזור בה גם לאחר הקרבת הקומץ. (עפ"י חדושים ובאורים).

רבי יהודה אומר: כלבוס (= מסמר כפוף או מתפצל. וי"מ צבת. ערש"י וערוך) של ברזל מטילים לתוך פיה (של זו שאינה רוצה לשתות. כן משמע בתוספתא פ"ב), שאם נמחקה מגילה ואמרה איני שותה מערערים אותה ומשקים אותה בעל כרחיה.

א. יש אומרים בדעת הרמב"ם שאין הלכה כרבי עקיבא אלא כחכמים שמערערים אותה לאחר מחיקה בכל אופן. (ע' שפת אמת. וצ"ל לפי"ז שמש"כ הרמב"ם שם בה"ג מדובר קודם מחיקה דוקא. וע' גם בשפ"א להלן בבעיית הגמרא). ויש אומרים שהלכה כרבי עקיבא כנגד תלמידו רבי יהודה (כן צדד בלקוטי הלכות. וכתב שגרמו זאת בדברי הרמב"ם בפ"ד ה"ג. וכ"כ בתו"ב). והמאירי כתב שנראה שהלכה כרבי עקיבא, שמשקרב הקומץ אינה יכולה לחזור. הרמב"ם השמיט דין פתיחת פיה בצבת. (עתו"ט).

ב. לפי הירושלמי (כבאור התוס'), סובר רבי עקיבא שמערערין כשנמחקה המגילה קודם הקרבה שלא כדין, רק אם התחילה לשתות. (פירוש נוסף בירושלמי, ע"ע בחדושים ובאורים).

ג. המנחת-חינוך (שסה, יג) כתב מסברא, שהברירה ביד הבעל שלא להשקותה, גם לאחר מחיקת המגילה.

ב. אמרה איני שותה והיא איתנה ואינה רותתת, ספק אם יכולה לחזור ולומר שותה אני, כי שמא החזיקה עצמה בטומאה, או שמא גלתה עתה שמחמת ביעות הוא שסרבה לשתות.

א. פסק הרמב"ם (ג, ד) שאינה יכולה לחזור בה. (נסתפק בשפת אמת, האם כוונת הרמב"ם שאין להתירה לבעלה ע"י השקאה מחמת הספק, או שמא אינה יכולה לחזור בודאי).

ב. אין חילוק לענין חזרה, בין אם אמרה 'איני שותה' בבית דין או בביתה. (כן כתב המנחת-חינוך (שסה, יב) מסברא).

ג. נראה שאין אמירתה 'איני שותה' כשויא אנפשה חתיכא דאיסורא ממש, ואם באו עדים שהיא טהורה — מותרת, אלא שקרוב הדבר יותר שנטמאה, הלכך סובר רבי עקיבא אין משקים אותה בעל כרחיה. (חדושים ובאורים).

ד. אמרה 'טמאה אני' וחוזרת בה ונותנת אמתלא לדבריה — נחלקו דעות אחרונים, אם מועילה חזרתה אם לאו.

ג. מי המרים — משמע שמרים כבר (קודם המחיקה, ואין מרירה על שם קללת בדיקתם). אמר אבוי דשמואל: צריך שיתן מר לתוך המים.
ונתן את המר לאחר נתינת העפר. (עפ"י רמב"ם ג,י; מאירי). ונותנו בפניה כדי ליראה, שתודה ולא תגרום רעה לעצמה ולא תזיק למחיקת השם (מאירי).

דף כ

ל. א. אמרה 'איני שותה' עד שלא נמחקה המגילה — מה יעשה במגילתה ובמנחתה?
ב. נמחקה המגילה ואמרה 'טמאה אני' — מה יעשו במים ובמנחתה?
א. עד שלא נמחקה המגילה אמרה 'איני שותה' — מגילתה נגנזה ומנחתה מתפזרת על בית הדשן (— מקום בעזרה ששורפים בו פסולי המוקדשים).

א. אמרו בתוספתא ובירושלמי שנגנזה תחת צירי ההיכל, בשביל לשחקה. (ומובא ברש"י ותוס').

והרמב"ם השמיט זאת. (ע' כס"מ ומרכה"מ ד,ד; מפרשי הירושלמי ג,ג; חסדי דוד.

וע' חזו"א (ידים ה,יז) שצדד לתלות דין זה במחלוקת תנאים בענין התר כפיית ערבה של טיט על האזכרות. ועוד כתב שם, שאין ציר הדלת מוחק מיד, כי מקפלים אותה והכתב מבפנים, אלא הקלף נשחק וימחר לירקב, וגרמא זו מותרת הואיל ונתבטלה ההשקאה הריהי כמי שלא ניתנה להכתב.

ובספר עין יצחק (או"ח ה) פירש שקדושת השמות במגילה נעשית על תנאי, שאם לא תשתה אינן קדושות. והירושלמי סובר יש ברירה בדאורייתא והוברר שמעיקרא אין השמות קדושים ולכך מותר למחוק. ולכך הרמב"ם שפסק אין ברירה בדאורייתא, לא הביא דין הירושלמי. וע"ע חדושים ובאורים; הר צבי).

ב. לכאורה נראה שהמנחה טעונה עיבור צורה, שהרי אין פסולה בגופה. וכן מבואר בתוספתא (ב) לענין נטמאה מנחתה. (עפ"י גליונות קהלות יעקב; חדושים ובאורים).

ג. המים נשפכים (כן אמרו בתוספתא פ"ב). ומשמע שאי אפשר להחזירם לכיור. ואפשר שכבר נפסלו בהסח הדעת. ואולם אפשר שכיון שיכולה לחזור בה ולומר שותה אני, אין לשפכן עד שייפסלו בלינה. (עפ"י חדושים ובאורים).

לסתם משנתנו, אין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת. ורבי אחי בר יאשיה אומר: כשרה.

ב. נמחקה המגילה ואמרה 'טמאה אני' — המים נשפכים ומנחתה מתפזרת על בית הדשן. [אבל אמרה 'איני שותה' — מערערים אותה ומשקים אותה בעל כרחיה, וכדלעיל].

אף על פי שלדעת רבי יוחנן בירושלמי מי סוטה נפסלים בלינה, וכן פסק הרמב"ם (ד,יב). המים שנשתיירו נשפכים כשאר חולין (כדברי הרמב"ם ד,ו). שהואיל ואינם מיועדים לשתיה, פקעה קדושתן. (עפ"י אבי עזרי סוף הל' סוטה). ויש להסתפק אם מותר לגבל בהם את הטיט כחולין גמורים, או שמא מדרבנן אסור כדין קדשים שמתו. (ע' חדושים ובאורים).

ל.א. א. האם מטילים קנקנתום לדיו, בכתיבת ספר תורה ובמגילת סוטה?

ב. האם כשר למחוק לסוטה פרשת סוטה הכתובה בספר תורה? האם צריכה כתיבה לשמה?

א. תנא רבי יהודה אומר: אומר היה רבי מאיר, לכל מטילים קנקנתום לתוך דיו, חוץ מפרשת סוטה (שבספר תורה) בלבד, כי צריכה להיות ראויה למחיקה, והקנקנתום משאיר רושם. רבי יעקב אומר משמו: חוץ מפרשת סוטה של מקדש, אבל שבספר תורה מותר, שסבר אין מוחקים לסוטה מספר תורה.

א. לפרש"י, בתחילה היה רבי מאיר מטיל קנקנתום לכל, ושוב קיבל (לרבי יהודה הנ"ל) את דברי רבי ישמעאל [ולברייטא אחרת, רבי עקיבא] רבו שאסר להטיל קנקנתום לפרשת סוטה. ולפי דעה זו, זהו דין לכתחילה, כדי שיוכלו למחוק לסוטה מהספר, אבל בדיעבד הספר כשר. וכתב הריטב"א שבזמן הזה שאין מגילת סוטה, אין להקפיד. והתוס' חולקים. ולדעת התוס' בעירובין (יג.), הקפיד רבי ישמעאל על כל הספר, אם משום גזרה שזה מפרשת סוטה, אם מדרבנן.

ב. הלכה כרבי יעקב. (לקוטי הלכות, עפ"י רמב"ם).

במגילת סוטה לדברי הכל אין מטילים קנקנתום, שהרי אמרה תורה ומחה וזה רישומו ניכר.

ב. כאמור, נחלקו התנאים האם כשר למחוק לסוטה פרשת סוטה שבספר תורה. ושו"ש מחלוקתם האם כתיבת המגילה צריכה להעשות לשמה או עכ"פ לשם אלות, או אין צריך.

התוס' העמידו מחלוקתם כאשר נכתבה הפרשה לאחר שקבלה עליה שבועה, אבל נכתבה מקודם לכן — פסולה לדברי הכל, כדברי רבא לעיל יז.

ורצו לתלות שאלה זו במחלוקת תנאים, האם מגילת סוטה שנשתיירה [כגון שאמרה טמאה אני ולא שתתה], כשר להשקות בה סוטה אחרת. ודחו שמא בזה הכל מודים שפסול, כי ניתקה לאשה מסוימת בלבד. או להיפך, לדברי הכל כשר, כי מכל מקום נכתבה לשם 'אלות' בעולם, [ואינו דומה לגט ששם נאמר וכתב לה — לשמה, אבל כאן ועשה לה — מחיקה דוקא צריכה לשם האשה המסוימת, ולא הכתיבה].

לעיל (יה) פשוט היה לרבא שצריך כתיבה לשמה, ולא נסתפק רק במחיקה.

הרמב"ם (ג, ט) פסק שמגילת סוטה צריכה להיכתב לשמה של אשה, כמו הגט. ומשמע שאין כשר למחוק לה מהתורה. (ע' כס"מ, לקוטי הלכות ושפ"א).

ויש מקום לומר שאם כתב בסתמא כשרה, שאינה דומה לגט שסתם אשה לאו לגירושין עומדת, אבל כאן לאחר קינוי וסתירה עומדת להשקות. וצ"ע. (עפ"י מנחת חינוך שסו, לה).

דפים כ — כא

לב. שתתה והיא טמאה, מתי המים עושים בה את פעולתם? האם זכות תולה במים המרים?

אינה מספקת לשתות עד שפניה מוריקות ועיניה בולטות והיא מתמלאת גידין. והם אומרים: הוציאנה שלא תטמא העזרה [שמא תפרוס גדה מחמת ביעות].

(וצריכה לשתות כל המים (ירושלמי). ולשון 'אינה מספקת לשתות' ענינו שמיד עם גמר שתייתה פניה מוריקות (חדושים ובאורים; הערות במסכת סוטה).

לדעת האומרים משקה ואחר כך מקריב, אין המים בודקים עד שתיקרב המנחה. (מנחת זכרון מזכרת עין).

אם יש לה זכות [לדברי רב יוסף ורבא: זכות מצוה, ולדברי רבינא זכות של תורה, שמסייעת בלימוד